

ROLUL CONCURENȚEI ÎN CREȘTEREA COMPETITIVITĂȚII

PROF.UNIV.DR. MIHAI BERINDE

Universitatea din Oradea, Facultatea de Științe Economice

Președintele Consiliului Concurenței

mihai.berinde@consiliulconcurenței.ro

Lucrarea de față prezintă o serie de coordonate ale legăturii indisolubile existente între concurență și competitivitate, în contextul globalizării și liberalizării piețelor. Întrucât concurența apare ca un factor determinant al competitivității, prezenta lucrare reține și o serie de exemple concrete privind modul în care autoritatea națională de concurență acționează pentru a menține și consolida un mediu concurențial care să încurajeze performanța, sancționând ineficiența și incorectitudinea. De asemenea, în acest material se regăsesc informații utile privind coordonatele actuale de dezvoltare ale economiei naționale. Aceste informații, preluate din Planul Național de Dezvoltare al României pentru 2007-2013, pot constitui un punct bun de plecare în identificarea zonelor asupra cărora trebuie orientate cu prioritate resursele publice, astfel încât să fie create premisele dezvoltării durabile a competitivității.

1. CONCURENȚĂ ȘI COMPETITIVITATE

Într-o economie de piață funcțională, firmele concurează între ele pentru a-și extinde aria clienților. Concurența în sine reprezintă un stimulent pentru companii, încurajându-le să acționeze la potențial maxim pentru a produce bunuri și furniza servicii de cea mai înaltă calitate și la cel mai mic preț. Concurența impulsionează spiritul antreprenorial și intrările de noi firme pe piață, recompensând companiile eficiente și sancționându-le pe cele ineficiente. În condiții ideale de piață companiile reacționează rapid și flexibil față de noii intrați și la modificările ce apar în structura cererii.

Intrarea unor noi competitori pe piață determină adaptări în strategia firmelor existente. Capacitatea companiilor existente de a-și ajusta poziția față de noii intrați în piață și viteza cu care se realizează aceste modificări strategice sunt indicatori ai eficienței și competitivității unei firme. Astfel, concurența reprezintă un factor determinant al competitivității.

Într-un sens larg, concurența poate fi privită ca „o luptă în urma căreia cel mai bine pregătit supraviețuiește.” Confrunțați cu o concurență acerbă și urmărind obținerea unui profit cât mai mare, actorii deja existenți în piață sunt uneori tentați să distorsioneze concurența pentru a-și consolida și, ulterior, abuza de puterea lor de piață. În aceste condiții este necesară intervenția autorităților pentru a asigura dezvoltarea unui mediu concurențial sănătos.

În mod tradițional, competitivitatea se fundamenta doar pe raportul dintre costuri și prețuri. În prezent, se impune realizarea unei distincții între competitivitatea statică și cea dinamică.

În privința competitivității statice, accentul cade asupra concurenței prin preț, firmele bazându-se pe costul redus al forței de muncă și al resurselor. În aceste condiții, competitivitatea poate fi păstrată prin menținerea sau reducerea costurilor de producție.

Competitivitatea dinamică este asociată cu caracterul fluctuant al mediului concurențial, care pune accent nu doar pe relația dintre costuri și prețuri, dar și pe capacitatea firmelor de a învăța, de a se adapta rapid la condițiile pieței și de a inova. În acest context, competitivitatea este definită ca reprezentând capacitatea firmelor de a-și moderniza permanent facilitățile tehnologice¹ pentru a produce bunuri și furniza servicii capabile să concureze pe plan internațional.

Datorită globalizării și liberalizării, granițele dintre piețele naționale și cele internaționale au devenit din ce în ce mai vagi, dispărând astfel distincția dintre competitivitatea națională și cea internațională. Această dispariție a granițelor a avut în primul rând implicații asupra întreprinderilor mici și mijlocii (IMM), care nu au mai fost izolate de concurența internațională prin intermediul demarcațiilor naționale.

În aceste condiții, companii competitive pe plan intern, dar care au însă o capacitate redusă de a se adapta schimbărilor ce apar în piață, se confruntă, după deschiderea piețelor, de o concurență acerbă din partea unor competitori internaționali. De aceea, pentru România a fost foarte important să-și alinieze legislația în materie de concurență cu acquis-ul, dar mai ales să aplice aceste reguli armonizate înainte de finalizarea negocierilor la capitolul de concurență (decembrie 2004).

De asemenea, pe piețe aflate într-un stadiu mai puțin avansat de dezvoltare, inovarea este privită cu o anumită reticență, datorită riscurilor și costurilor ridicate pe care le implică. În acest context, politica de concurență, prin instrumente adecvate de ajutor de stat, poate interveni și încuraja firmele existente să recurgă la cercetare și dezvoltare, sporind gradul de adaptabilitate al acestor companii la fluctuațiile pieței.

Variațiile ce apar în piață implică și modificarea modului în care firmele își organizează activitățile de producție, marketing și distribuție la nivel național și internațional. Astfel, pentru a se adapta și rămâne competitive, numeroase companii recurg la cooperări cu alte firme pentru a avea un acces mai bun la noi tehnologii sau intra în rețele de producție pentru a dobândi know-how-ul de care au nevoie.

Fuziunile și achizițiile reprezintă o formă des întâlnită de cooperare inter-companii și totodată un mecanism la care firmele apelează pentru a face față concurenței din partea noilor competitori. Globalizarea, presiunea pieței de capital și dezvoltarea exponențială a infrastructurii tehnologice a determinat consolidarea globală a numeroase sectoare. Dintre sectoarele în care acest trend de consolidare este evident amintim: serviciile bancare și financiare, industria petrolieră, transporturile aeriene, telecomunicațiile, industria chimică și cea auto. În aceste sectoare, consolidarea a făcut ca, de regulă, cei mai importanți trei actori să acopere aproximativ 70-80% din piață.

¹ Noțiunea de tehnologie include atât capacitățile fizice (calculatoare, echipamente, utilaje etc.), dar și know-how, strategii de dezvoltare, strategii de marketing, abilități manageriale și organizatorice etc.

Deși o concentrare mare a pieței nu echivalează în mod necesar cu o lipsă a concurenței și nu întotdeauna are un impact negativ asupra performanțelor economice, această dezvoltare ar putea încuraja comportamentele anticoncurențiale.

2. CONDIȚII EGALE PENTRU ACTORII DIN PIAȚĂ: PREMISĂ ESENȚIALĂ A COMPETITIVITĂȚII

În prezent, mediul de afaceri din România este beneficiarul unui climat concurențial normal. Legislația națională în domeniul concurenței și ajutorului de stat este integral armonizată cu acquis-ul comunitar, iar Consiliul Concurenței, o instituție solidă și independentă, este un arbitru echidistant ce aplică în mod unitar regulile relevante.

Legea concurenței are drept scop protecția, menținerea și stimularea concurenței și a unui mediu concurențial normal în scopul protejării consumatorilor, sens în care interzice înțelegerile anticoncurențiale dintre agenții economici, abuzul de poziție dominantă și concentrările economice care ar putea conduce la înlăturarea, restrângerea sau denaturarea semnificativă a concurenței.

Blocarea înțelegerilor anticoncurențiale

Prin legislația în materie de concurență sunt interzise înțelegerile dintre agenții economici care urmăresc printre altele:

- fixarea prețurilor;
- limitarea sau controlul producției, distribuției;
- împărțirea piețelor de desfacere;
- participarea cu oferte truate la licitații.

Studiu de caz: înțelegere anticoncurențială pe piața cimentului - Decizia Consiliului Concurenței nr.94/2005 -

Urmare a semnalelor din piață cu privire la creșterea simultană a prețurilor practicate de producătorii de ciment, Consiliul Concurenței s-a autosesizat și a declanșat o investigație pe piața cimentului din România. Din analiza comportamentului producătorilor de ciment din România a rezultat că între aceștia există o înțelegere de tip cartel, practică anticoncurențială sancționată de art.5 din Legea concurenței nr.21/1996, republicată.

Prin Decizia nr.94/26.05.2005 a Plenului Consiliului Concurenței, pentru încălcarea art.5, alin.1, lit.a) din Legea concurenței nr.21/1996, trei societăți producătoare de ciment (Holcim, Carpatciment și Lafarge) au fost sancționate cu amendă, conform art.56 lit.a) din aceeași lege (art.51 din legea republicată). Nivelul total al amenzilor aplicate în acest caz se ridică la peste 98 milioane RON, reprezentând între 5,5 și 6,5% din cifra de afaceri a companiilor implicate. Cele trei societăți au plătit integral amenzile aplicate.

De asemenea, în baza dispozițiilor art.54 din Legea concurenței (art.49 din legea republicată), prin Decizia nr.94/26.05.2005 s-a hotărât desființarea Comitetului „Cimentul” din cadrul Asociației Patronale a Cimentului CIROM, pentru a fi eliminată posibilitatea întrunirii în cadru restrâns a celor trei producători de ciment din România.

Din analiza prețurilor practicate de cei trei producători de ciment, a rezultat faptul că, în perioada ulterioară finalizării investigației Consiliului Concurenței, măsurile luate de

autoritatea de concurență au avut ca efect reducerea prețurilor la ciment cu aproximativ 6%, în condițiile în care prețul materialelor de construcții a avut un trend ascendent.

**Studiu de caz: Wrigley România
- Decizia Consiliului Concurenței nr.224/2005 -**

Prin Ordinul nr.384/2004, Consiliul Concurenței a declanșat o investigație pe piața relevantă a gumei de mestecat și a produselor din zahăr. În urma investigației, Plenul Consiliului Concurenței a stabilit că au fost încălcate prevederile art.5 alin.(1) lit.a) și lit.c) din lege de către Wrigley Romania și distribuitorii săi prin:

- încheierea unor înțelegeri verticale având ca obiect fixarea concertată în mod direct și indirect, prin discounturi, a prețurilor de revânzare a produselor Wrigley, prin aceasta restrângând sau denaturând concurența prin preț. Stabilirea de către furnizor a prețului la care distribuitorul revinde produsele reprezintă o restricționare evidentă a concurenței care este în mod expres interzisă de art.5 (1) din lege;
- împărțirea piețelor de desfacere și alocarea clienților.

Pornind de la faptul că aceste practici anticoncurențiale au avut ca efect excluderea unei concurențe reale intra marcă pe piața relevantă, Consiliul Concurenței a decis sancționarea cu amendă contravențională a societăților comerciale participante la înțelegere. Valoarea totală a amenzilor însumează circa 20 milioane RON.

Interzicerea abuzului de poziție dominantă

Legea concurenței interzice folosirea abuzivă a unei poziții dominante. Poziția dominantă desemnează situația în care un agent economic este capabil să se comporte independent față de furnizori, clienți sau concurenți datorită puterii de piață deținute. Trebuie subliniat faptul că deținerea unei poziții dominante nu este interzisă, legislația relevantă sancționând abuzul de poziție dominantă. Un astfel de abuz se poate manifesta prin:

- impunerea prețurilor;
- limitarea producției, distribuției;
- realizarea de importuri fără competiție de oferte;
- practicarea unor prețuri excesive sau a unor prețuri de ruinare;
- exploatarea stării de dependență a unui agent economic etc.

**Studiu de caz: Registrul Român al Acționarilor
- Decizia Consiliului Concurenței nr.247/1999 -**

Acest caz a avut în centrul său încercarea unei firme dominante de a împiedica intrarea altor firme pe piața pe care ea acționa deja. Registrul Român al Acționarilor (RRA) s-a constituit în 1996 ca societate comercială pe acțiuni, preluând, fără nici o condiționare și cu titlu gratuit, listele de acționari de la Agenția Națională pentru Privatizare.

Ulterior, Comisia Națională a Valorilor Mobiliare (CNVM) a mai autorizat alte societăți să funcționeze ca registre independente private. În aceste condiții, societățile comerciale emitente aveau posibilitatea să lucreze în continuare cu RRA sau să-și transfere listele de acționari la o altă societate de registru.

În contextul apariției pe piață a unor operatori concurenți, RRA a abuzat de poziția sa de dominantă pe această piață. Astfel, RRA le cerea firmelor care solicitau transferul o hotărâre în acest sens a adunării generale a acționarilor sau le impunea unele clauze contractuale inechitabile (obligarea beneficiarilor de a plăti și serviciile efectuate înainte de încheierea contractului, anularea facilităților acordate etc.), aplicând în acest mod un tratament discriminatoriu.

Decizia Consiliului Concurenței, pe lângă constatarea încălcării legii, a impus și o serie de condiții comportamentale RRA. Compania era obligată să efectueze transferul registrelor acționarilor societăților comerciale către alte registre independente private autorizate și nu putea impune alte condiții decât cele strict prevăzute de regulamentele CNVM.

Controlul concentrărilor economice

Pentru a se evita crearea sau consolidarea unor poziții dominante de natură să conducă la înlăturarea, restrângerea sau denaturarea semnificativă a concurenței, autoritatea națională de concurență evaluează concentrările economice ce depășesc pragurile de notificare prevăzute de lege, cele două condiții cumulative fiind:

- cifra de afaceri cumulată a agenților economici implicați, la nivel mondial, depășește plafonul de 10 milioane EUR;
- cifra de afaceri realizată în România de cel puțin doi agenți economici implicați, fiecare în parte, se situează peste limita de 4 milioane EUR.

Concentrarea economică reprezintă situația în care un număr redus de agenți economici deține o pondere ridicată a activității economice pe o anumită piață. O concentrare se poate realiza prin fuziune, prin dobândirea controlului sau prin asociere. Un agent economic poate dobândi controlul asupra unui alt agent economic prin participări la capitalul social, prin achiziție de acțiuni, cumpărare de active sau prin instituirea de relații de dependență economică.

Studiu de caz: Azomureș SA/SC Chimpex SA Constanța - Decizia Consiliului Concurenței nr.30/2005 și Decizia Consiliului Concurenței nr.113/2005 -

În anul 2005, pentru prima dată în activitatea sa, Consiliul Concurenței a declanșat din oficiu o investigație pentru posibila încălcare a prevederilor articolului 13 (art.12 din legea republicată). Articolul 13 din Legea concurenței (art.12 din legea republicată) prevede că: „Sunt interzise concentrările economice care, având ca efect crearea sau consolidarea unei poziții dominante, conduc sau ar putea conduce la restrângerea, înlăturarea sau denaturarea semnificativă a concurenței pe piața românească sau pe o parte a acesteia.”

Investigația declanșată a pornit de la premisa consolidării unei poziții dominante de către SC Azomureș SA care a dobândit controlul asupra SC Chimpex SA Constanța. Aceasta operațiune ar fi putut conduce la denaturarea concurenței pe piața românească, respectiv pe piața serviciilor de operare portuară.

De menționat că, Azomureș a omis să notifice această operațiune de concentrare economică Consiliului Concurenței, fiind sancționată cu cea mai mare amendă aplicată unui agent economic pentru încălcarea legii prin omisiunea notificării, respectiv 5,3 milioane RON.

La momentul declanșării investigației, Azomureș deținea, alături de alți acționari, controlul în comun și asupra SC Transocep Terminal SA, societate care dispune de instalații specifice transportului îngrășămintelor chimice. În această situație, dobândirea controlului de către Azomureș și asupra SC Chimpex era de natură a produce efecte anticoncurențiale asupra pieței serviciilor de operare portuară a îngrășămintelor chimice din România.

Azomureș și-a luat însă angajamentul de a înstrăina participația deținută la societatea Transocep ceea ce a condus la compatibilizarea operațiunii cu un mediu concurențial normal pe piața serviciilor de operare portuară a îngrășămintelor chimice solide din România. Pe cale de consecință, Consiliul Concurenței a autorizat concentrarea economică și a dispus închiderea investigației.

Legea concurenței prevede o serie de sancțiuni prin care se urmărește descurajarea practicilor anticoncurențiale. Astfel, constituie contravenții și se sancționează cu amendă de până la 1% din cifra de afaceri totală din anul financiar anterior: omisiunea notificării unei operațiuni de concentrare economică; refuzul de a se supune controlului; furnizarea de informații inexacte sau incomplete; nefurnizarea informațiilor solicitate de Consiliul Concurenței etc. O amendă de până la 10% din cifra de afaceri totală din anul financiar anterior se poate aplica pentru:

- punerea în practică a unor înțelegeri anticoncurențiale;
- practicile concertate cu efecte anticoncurențiale;
- abuzul de poziție dominantă;
- punerea în aplicare a unei operațiuni de concentrare economică pentru care Consiliul Concurenței nu a emis încă o decizie;
- neîndeplinirea unei obligații sau condiții impuse printr-o decizie a Consiliului Concurenței;
- începerea unei acțiuni de concentrare economică declarată incompatibilă cu prevederile Legii concurenței printr-o decizie a Consiliului Concurenței.

Legislația actuală în domeniul concurenței conferă posibilitatea aplicării unei Politici de clemență, în vederea încurajării agenților economici care au recurs la practici interzise de lege de a coopera cu Consiliul Concurenței pentru a descoperi și sancționa încălcările grave ale legislației în domeniul concurenței. În aceste condiții, suma amenzilor aplicate agenților economici care cooperează cu autoritatea de concurență poate fi redusă total sau parțial.

Pe lângă utilizarea riguroasă a instrumentelor specifice de combatere a practicilor anticoncurențiale și de control al concentrărilor economice și al ajutoarelor de stat, este foarte important să se vină în întâmpinarea nevoilor de informare ale agenților economici prin acțiuni permanente de promovare a culturii concurenței.

Politica în domeniul concurenței trebuie cunoscută și înțeleasă de toți cei care sunt implicați în viața economică, iar aceasta nu se poate realiza fără aplicarea consecventă a principiilor transparenței și nediscriminării. Din aceste considerente este necesară, în afară de cunoașterea “regulilor de joc”, cunoașterea procedurilor pe care le aplică Consiliul Concurenței până la luarea deciziei.

Actorii din piață trebuie să înțeleagă rolul autorității naționale de concurență în menținerea funcțională a economiei de piață, modalitățile prin care acționează acesta și scopul aplicării

cu consecvență a regulilor de concurență: crearea și dezvoltarea unui mediu concurențial competitiv care să protejeze consumatorii, încât aceștia să poată beneficia de avantajele pe care le oferă o concurență corectă. De asemenea, agenții economici trebuie să fie informați și să cunoască atât modalitățile prin care pot fi protejați de legislație în cazul în care ar putea fi victime ale unor practici anticoncurențiale, cât și riscurile la care se expun în cazul în care încalcă regulile.

Aplicarea consecventă a regulilor de concurență produce dezavantaje doar pentru firmele ineficiente, iar pentru economie și pentru consumatori, efectele demonstrate în zeci de țări sunt acelea de promovare a progresului tehnic, de alocare eficientă a resurselor, de dezvoltare a sectorului privat și bunăstare socială, cu alte cuvinte de creștere a competitivității în ansamblu.

O diseminare intensă la nivel public a regulilor de concurență trebuie abordată cu prioritate întrucât:

- spre deosebire de alte țări cu o vastă experiență în implementarea regulilor de concurență și ajutor de stat, legea concurenței cunoaște doar 10 ani de aplicare în România, în timp ce regulile în materie de ajutor de stat au intrat în cel de-al 7-lea an de implementare. În plus, țara noastră a obținut doar de curând statutul de economie de piață funcțională.
- promovarea culturii concurenței susține prevalența legislației de concurență și ajutor de stat, contribuind totodată la creșterea gradului de conștientizare asupra rolului benefic al concurenței în dezvoltarea unor mecanisme normale de piață.
- cultura concurenței sprijină menținerea unui mediu de afaceri transparent și previzibil, un factor cheie al unei economii de piață funcționale.

Astfel, mediul de afaceri din țara noastră s-a bucurat în ultimii ani de instrumente adecvate de promovare a culturii concurenței, cum ar fi:

- mediatizarea acțiunilor și deciziilor Consiliului Concurenței;
- organizarea, la nivel central și regional, de seminarii specializate, conferințe, mese rotunde, cu participare națională și internațională;
- diseminarea a numeroase documente de specialitate ale autorității naționale de concurență.

Așadar, agenții economici sunt permanent informați asupra regulilor de joc care contribuie la funcționarea normală a mecanismelor economiei de piață. Pe de altă parte, companiile care nu respectă aceste reguli sunt strict sancționate, fiind astfel încurajați actorii din piață care operează eficient și care pot contribui la creșterea în mod durabil a competitivității economiei naționale.

3. COORDONATE ACTUALE ALE COMPETITIVITĂȚII ECONOMIEI ROMÂNEȘTI

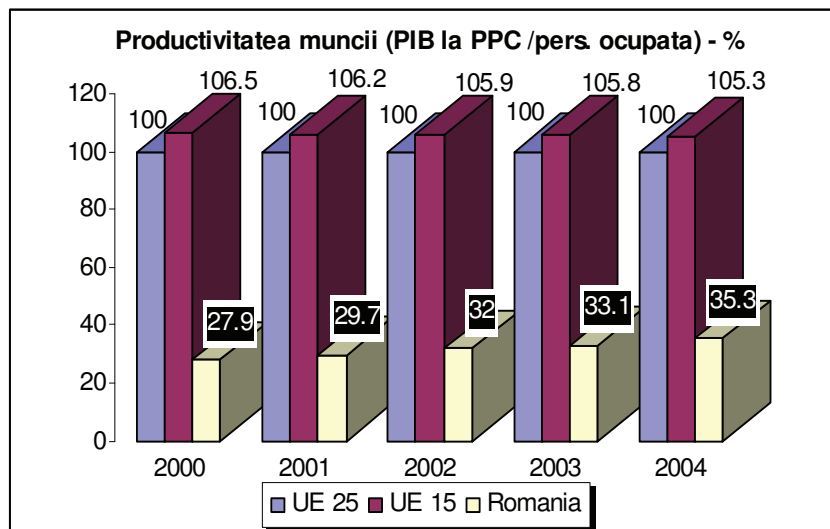
Creșterea economică durabilă este determinată de dezvoltarea competitivității economiei în contextul provocărilor mondiale (globalizare, deschiderea piețelor, progresele tehnologice), provocări ce trebuie să fie transformate în oportunități de economie românească.

Competitivitatea unei economii se fundamentează pe trei elemente de bază: tehnologie, instituții solide și stabilitate macroeconomică. Tehnologia este o premisă a dezvoltării pe

termen lung, instituțiile sunt cele care asigură dreptul de proprietate, respectarea contractelor, eficiența și transparența cheltuielilor guvernamentale, în timp ce politicile monetare și fiscale și stabilitatea instituțiilor financiare au un important rol în asigurarea unui progres durabil.

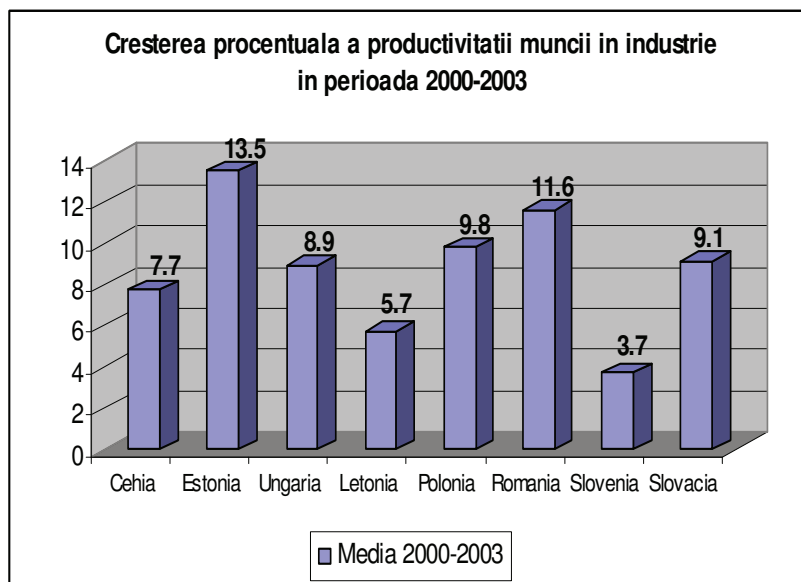
În ultimii ani, România a înregistrat **progrese macroeconomice** importante. Un element pozitiv care arată schimbările structurale care au avut loc în România este reprezentat de creșterea constantă a ponderii sectorului privat în PIB, care a ajuns la 70% în 2004 față de 63,7% în anul 1999. Cu tot progresul substanțial realizat în ultimii ani, România se află încă în urma competitorilor europeni din punct de vedere al dezvoltării economice, fapt ilustrat și de nivelul PIB. Astfel, PIB pe locuitor (la standardul parității de cumpărare) se situează la aproximativ 1/3 din media UE-25 în 2004, aspect ce reflectă decalajul substanțial față de UE.

Evoluția **productivității muncii** (PIB la paritatea puterii de cumpărare/persoană ocupată) a înregistrat un trend pozitiv, dar cu toate acestea, în anul 2004 productivitatea economiei românești reprezenta numai 35,3% din productivitatea înregistrată în UE-25, ceea ce demonstrează necesitatea găsirii pârghiilor adecvate pentru îmbunătățirea valorii acestui indicator.

Sursa: Eurostat, 2005

Productivitatea muncii în industrie a crescut în medie cu 11,6% pe an în perioada 2000-2003, procent superior multor alte țări din regiune.

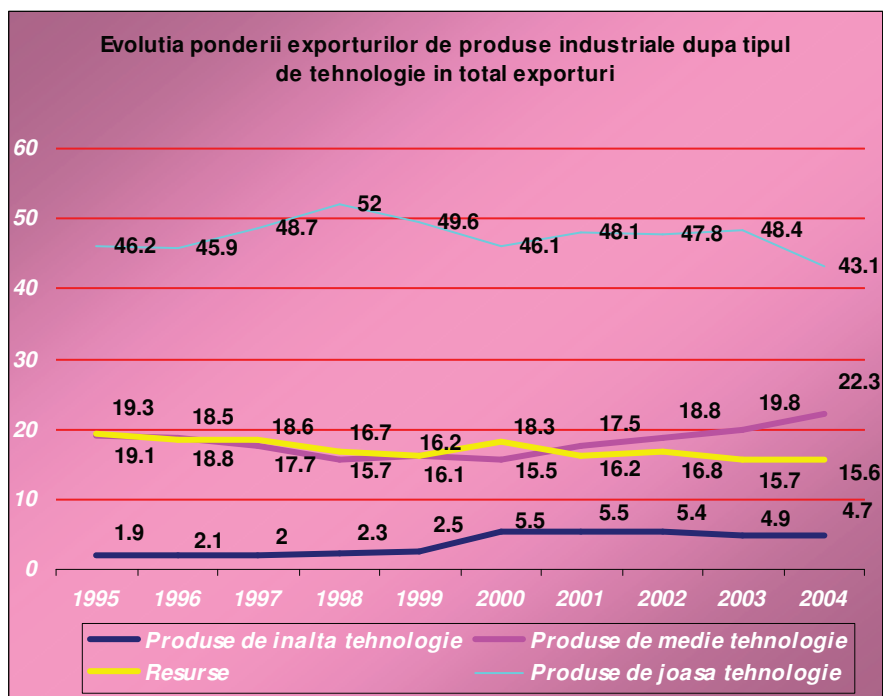
Sursa: CANSTAT 4/2003

Deși acest indicator a avut o evoluție pozitivă în toată această perioadă, trend păstrat și în 2004 (11,9%), România se situează în urma mediei țărilor UE, inclusiv a unor țări din regiune, pentru cele mai multe din activitățile economice.

Creșterea productivității depinde nu numai de dezvoltarea tehnologică, dar și de creșterea calității produselor, a marketingului și a aplicării rezultatelor cercetării, dar și a altor surse care determină majorarea valorii adăugate pentru produsele realizate. Motoarele creșterii economice din ultimii ani au fost reprezentate de export și de investiții.

Exportul României a avut o evoluție marcant pozitivă în perioada 2000-2004, dar s-a bazat în mare măsură pe produse cu valoare adăugată scăzută. Cel mai mare volum de exporturi s-a înregistrat în industria confecțiilor textile, în care predomină activitatea de perfecționare activă (lohn), urmată de industria metalurgică în care se realizează în special oțeluri inferioare și mai puțin oțeluri speciale. Trebuie remarcat însă că s-au înregistrat progrese și în ceea ce privește exportul de produse ale industriei de echipamente, aparate radio, televiziune și comunicații, ale industriei de mașini și aparate electrice și industriei de mijloace de transport (în special automobile), sectoare caracterizate de produse cu valoare adăugată crescută.

Astfel, la sfârșitul lui 2004, structura exporturilor românești era următoarea: produse ale industriei constructoare de mașini, inclusiv echipamente electrice (24,4%), textile și articole textile (22,3%), metale de bază și alte asemenea (15,4%), produse chimice și plastice (7,8%), produse minerale (7,2%), pantofi și articole din piele (6,5%), mobilă (5,8%), lemn, celuloză și hârtie (5,2%), alimente (3,1%), diverse produse (2,3%). Creșterea competitivității produselor românești, înregistrată începând cu anul 2004, s-a reflectat în schimbarea structurii exportului de produse industriale. Astfel, exportul de produse de joasă tehnologie și cel de resurse a scăzut, în timp ce exportul de produse de medie tehnologie a crescut simțitor. Deși în 2004 ponderea produselor de înaltă tehnologie a avut o creștere semnificativă, după acest an nu s-au mai produs modificări deosebite.

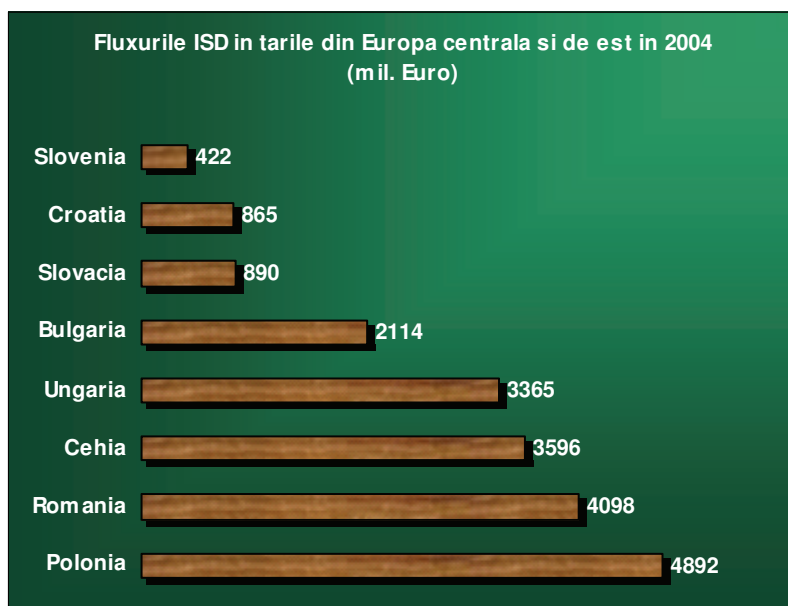

Sursa: Ministerul Economiei și Comerțului

În ceea ce privește **importurile**, ponderea produselor cu înaltă și medie tehnologie este aproximativ egală cu cea a produselor de joasă tehnologie. Aceasta demonstrează că în România tehnologia este în mare parte importată, nefiind decât în mică măsură creată la nivel local, iar atunci când este disponibilă, inovația autohtonă este dificil de promovat și transferat către firmele productive. Valoarea mare a volumului importurilor din ultimii ani, care a determinat solduri comerciale negative, s-a datorat în primul rând importurilor de mașini și aparate industriale destinate modernizării capacităților industriale și realizării de noi investiții, ceea ce a implicat în mare măsură importul de tehnologie din țările dezvoltate industrial și mai puțin producerea de tehnologie nouă în țară.

În concluzie, se poate afirma că în mare măsură produsele românești oferite la export sunt competitive prin cost și nu prin inovare. Costul scăzut al forței de muncă este sursa dominantă de avantaj competitiv, un avantaj care va scădea progresiv odată cu aderarea la UE, determinând astfel ca principală direcție de acțiune încurajarea cercetării interne și a inovării care va avea ca rezultate benefice reducerea importurilor de tehnologii și echipamente și creșterea valorii adăugate brute a produselor atât pentru piață internă, cât și pentru export. Conform Eurostat, salariul minim pe economie în România era de 86 Euro la 1 iulie 2005, ușor mai ridicat decât în Bulgaria (77 Euro), dar mult mai mic decât în țările recent membre ale UE (Malta – 563 Euro, Republica Cehă - 239 Euro, Ungaria - 229 Euro, Polonia - 207 Euro etc.).

Investițiile reprezintă o forță motrice importantă pentru dezvoltarea economiei. Investițiile străine directe pot aduce o creștere substanțială a productivității prin faptul că aduc nu numai tehnologia proprie, dar și cea mai bună practică. În ultima perioadă s-a manifestat o creștere a volumului de investiții străine directe (ISD) în România, fluxul de ISD a totalizând 4.098 mil. Euro (conform Balanței de plăți a Băncii Naționale a României), ceea ce reprezintă o creștere cu peste 111% față de cifrele anului 2003. România a micșorat astfel decalajul și a intrat în competiție cu țări performante în atragerea ISD din Europa Centrală și de Est.

Sursa: Băncile Centrale

Valoarea capitalului social subscris de către societățile comerciale cu participare străină de capital a crescut în 2004 cu 136% (2.230,9 mil. Euro) față de anul 2003 când s-au înregistrat 944,3 mil. Euro. Interesul partenerilor externi pentru România ca destinație pentru investiții străine directe s-a materializat și în creșterea cu 54% a societăților comerciale cu capital străin înregistrate în anul 2004, comparativ cu 2003, cea mai mare pondere a acestora fiind în industrie (58,7%).

Orientarea investitorilor străini în special către industrie se datorează avantajelor oferite de România în acest domeniu (prețul terenului redus comparativ cu celelalte țări din regiune, forță de muncă ieftină și calificată în domeniul industrial, capacități de producție, tradiție). Pe de altă parte, amplitudinea creșterii ISD a fost afectată într-o mare măsură de gradul de dezvoltare a infrastructurilor de transport, comunicații și energetice, care nu sunt la nivel european și nu asigură realizarea în cele mai bune condiții a activității economice a țării.

Un element determinant pentru creșterea investițiilor străine directe, dar și a celor autohtone este reprezentat de existența unui **mediu de afaceri stabil și predictibil**. În vederea realizării acestui deziderat s-a elaborat un Plan de acțiuni pentru înlăturarea barierelor administrative din mediul de afaceri, prin implementarea căruia s-a realizat simplificarea

procedurilor legislative și administrative aferente inițierii și dezvoltării afacerilor pe baze concurențiale și eficientizarea procesului de autorizare și aprobare.

România a parcurs pași importanți în eliminarea barierelor administrative și birocratice, în simplificarea și regularizarea procedurilor de începere a afacerilor. În anul 2003, procesul de înregistrare a unei societăți cu răspundere limitată implica 6 proceduri, dura 27 zile și costa cca. 220 USD, ceea ce plasa România deasupra mediei țărilor candidate și recent aderate la UE.

La începutul lui 2004 a fost restructurat **cadrul instituțional al politicii de concurență și ajutor de stat** în România, prin unificarea celor două instituții existente într-o singură autoritate responsabilă – Consiliul Concurenței. De asemenea, a fost adoptată noua legislație cadru în domeniul concurenței și ajutorului de stat, care asigura armonizarea cu reglementările comunitare relevante, a cărei implementare determină asigurarea unui mediu concurențial corect.

Infrastructura de transport a României a cunoscut o dezvoltare continuă, nereușind însă să atingă parametrii ceruți de o economie europeană competitivă. Astfel, densitatea drumurilor publice și cea a căilor ferate în exploatare se află sub media țărilor UE. Există doar 4 aeroporturi internaționale, aeroportul Henri Coandă din București fiind cel mai important, acoperind aproape 79% din traficul internațional de pasageri și de marfă. Porturile românești, în număr de 35 (3 maritime, 6 maritime-fluviale și 26 fluviale) au aproximativ 49.000 m² de construcții hidrotehnice pentru acostarea navelor, din care 18% sunt mai vechi de 50 de ani, necesitând modernizări.

Extinderea permanentă și susținută a **pieței tehnologiei informației și comunicațiilor** (TIC) constituie un factor important care contribuie la dezvoltarea infrastructurii informaționale și la creșterea competitivității economiei. România înregistrează, conform ultimului studiu EITO (European Information Technology Observatory) una dintre cele mai mari dinamici la nivel regional. Cu toate acestea, cheltuielile totale cu TIC ca procentaj din PIB a atins maxim 1,34% în 2004, mult sub media UE-15 (3%).

Liberalizarea pieței de comunicații la 1 ianuarie 2003 și înlăturarea monopolului deținut de Romtelecom pe piața telefoniei fixe au determinat creșterea numărului de furnizori de rețele și de servicii de comunicații electronice care activează pe piață. Rata de penetrare a telefoniei mobile (la 100 de loc.) a înregistrat de asemenea, în perioada 2000-2004, o creștere în medie cu 50% anual, rămânând totuși sub cea a UE-25 (83%).

În privința dotărilor cu PC-uri și a penetrării acestora, se remarcă o evoluție ascendentă, cu o rată medie anuală de creștere a volumului vânzărilor de peste 50%, rămânând totuși ca rată de penetrare (12 PC-uri/100 locuitori la sfârșitul anului 2004) sub media UE-15 (aprox. 40 PC-uri/100 loc.). Numărul de utilizatori Internet/100 locuitori a crescut în perioada 1999–2003 cu o rată medie anuală de 60%, rata de penetrare a Internetului rămânând redusă, mai ales în zonele rurale, unde prețul de acces este mai ridicat. Scăderea costului de acces la Internet, creșterea competiției în rândul furnizorilor de Internet, precum și consolidarea unei culturi în domeniu reprezintă avantaje comparative pentru evoluția economică a țării, coroborat cu evoluția ascendentă a industriei de software.

Dezvoltarea societății informaționale în România a fost accentuată prin crearea, începând cu anul 2001, a cadrului legal pentru sprijinirea dezvoltării aplicațiilor e-government și e-business. Începând cu anul 2003 băncile au dezvoltat programe pentru promovarea efectuării plăților prin mijloace electronice și s-a înregistrat o creștere a tendinței de utilizare a cardurilor. Evoluția pozitivă a sectorului de tehnologie a informației a determinat World Economic Forum în Raportul Global privind Tehnologia Informației 2004-2005, care măsoară gradul de pregătire al unei țări de a participa și de a beneficia de dezvoltarea IT, să situeze România pe locul 53 din 104 țări, în creștere față de anul 2003, când se afla pe locul 61 din 102 țări.

Dezvoltarea **sectorului energetic**, infrastructură de bază a economiei naționale, asigură necesarul de energie a țării și furnizează excedente pentru export, prin realizarea interconectării la rețelele europene. În ceea ce privește dezvoltarea pieței de energie, România a depășit multe dintre țările candidate. Gradul de deschidere a pieței de energie este de la începutul anului 2005 de 82,3%, ceea ce a determinat creșterea numărului de consumatori eligibili, o parte dintre ei schimbându-și deja furnizorul ca primă reacție a funcționării principiilor pieței în acest domeniu. În ceea ce privește piața gazelor naturale, a continuat liberalizarea acesteia prin majorarea gradului de deschidere la 50% începând cu 1 ianuarie 2005. S-au făcut, de asemenea, pași importanți în privatizarea sectorului energetic (privatizarea SNP Petrom, două rețele de distribuție gaze și patru rețele de distribuție energie electrică și termică, alte proceduri de privatizare fiind în derulare). Pentru sprijinirea utilizării surselor regenerabile a fost emis un pachet legislativ prin care sunt încurajate schemele de susținere tip „cotă obligatorie” și dezvoltarea pieței de certificate verzi. Cotele obligatorii reprezintă valori procentuale anuale din consumul național brut de energie electrică, calculate în mod progresiv din 2005 până în 2010, când trebuie atinsă ținta națională de 33% privind ponderea energiei electrice produse din surse regenerabile de energie în consumul național brut de energie, de curând fiind tranzacționate primele certificate verzi.

Prin **continuarea privatizării întreprinderilor de stat** din economie se așteaptă întărirea disciplinei financiare și dispariția arieratelor, re tehnologizarea întreprinderilor, reducerea costurilor de producție, creșterea calificării profesionale a salariaților. De aceea, în România acest proces a fost intensificat în ultimii ani, o mare parte a industriei prelucrătoare fiind deja privatizată.

În România, **activitatea de cercetare, dezvoltare și inovare** (CDI) are la bază existența unei tradiții valoroase, acoperind în prezent peste 50 de domenii științifice și tehnologice specifice și menținând un nivel anual relativ stabil al activității și rezultatelor. Activitățile de cercetare-dezvoltare continuă să se desfășoare, în cea mai mare parte, în sectorul public (peste 60%). În anul 2003, ponderea cercetătorilor români era de 3,13 la 1000 persoane din populația ocupată, de două ori mai mică decât cea din UE-15.

Un factor care poate determina creșterea competitivității activității este reprezentat de ponderea mare a cercetătorilor din domeniul științelor tehnice și ingineresti. Din păcate, salariile reduse, resursele materiale puțin propice realizării de performanțe, ca și oportunitățile oferite de programele de cercetare din alte țări au condus treptat la reducerea numărului de cercetători. Problemele principale cu care se confruntă domeniul sunt: finanțarea insuficientă din fonduri publice (0,4% din PIB în 2004); infrastructura de cercetare-dezvoltare depășită (decalajul dotărilor față de standardele actuale este de 5-10

ani); neadaptarea la condițiile concurențiale de piață, reducerea numărului și creșterea mediei de vârstă a cercetătorilor. O altă problemă majoră este legătura încă slabă dintre cercetare și economie și capacitatea relativ redusă de valorificare a rezultatelor cercetării.

Interesul și implicarea agenților economici în activități de cercetare-dezvoltare și inovare este scăzută, în anul 2003 fondurile atrase de la agenții economici pentru co-finanțarea proiectelor reprezentând 35% din bugetul total al Planului Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare (PNCDI).

În realizarea infrastructurii de transfer tehnologic și inovare, s-au făcut primii pași prin constituirea de centre de transfer tehnologic, de informare tehnologică, incubatoare de afaceri inovative, oficii de legătură cu industria, parcuri științifice și tehnologice precum și centre de excelență, rezultatele nefiind însă satisfăcătoare.

Calitatea instruirii și dobândirea unor noi abilități de către forța de muncă devin din ce în ce mai importante ca factori de competitivitate. Din punct de vedere al educației, în România s-a înregistrat o creștere permanentă a ponderii populației între 25 și 64 ani având cel puțin studii secundare și superioare, de la 67,9% în 1999 la 70,5% în anul 2003, mai mare chiar decât a multor alte țări europene. Din păcate, ponderea celor cu studii superioare încheiate, deși în creștere (de la 8,7% în 1999 la 9,6% în 2003) este mult mai scăzută față de economii dezvoltate: SUA - 27,7%, Franța 16,4%, Germania 15%, Marea Britanie 15,4% (Cartea Albă privind Forța de muncă – DTI/UK-2003). În ceea ce privește educația continuă și formarea profesională, oferta de instruire tinde să se concentreze pe programe pentru aptitudini generale (utilizare computer, limbi străine, contabilitate etc.) și mai puțin pe aptitudini specifice.

Sectorul IMM este un sector dinamic cu mare capacitate de adaptare la cerințele pieței, care a determinat crearea de noi locuri de muncă și care absoarbe forța de muncă disponibilizată din celelalte sectoare ale economiei. La sfârșitul anului 2004, cu un număr de 403.000 IMM-urilor private active, sectorul IMM din România înregistra o creștere semnificativă, față de anul 2004, iar numărul de angajați din IMM era de 2.349.725 de salariați, cu 10% mai mulți decât la sfârșitul anului precedent. Având în vedere că un mare număr de IMM sunt nou create, se poate spune că în România există un spirit întreprinzător bine dezvoltat, care necesită însă mai multă educație economică și de cunoaștere a potențialului pieței, în special în sfera serviciilor. Astfel, la sfârșitul anului 2004, jumătate din totalul salariaților erau angajați în întreprinderi mici și mijlocii. În ceea ce privește orientarea activității IMM-urilor, se constată o creștere a ponderii IMM cu activitate industrială de la 12,7% în 2000 la 13,6% în 2004 și diminuarea ponderii firmelor cu activitate exclusivă de comerț de la 64,1% în 2000 la 53,2% în 2000 la 47,4% în 2004 (sursa: INS și Raportul anual al sectorului IMM din România, ediția 2005, publicat de ANIMMC).

Competitivitatea economiei este intrinsec determinată de calitatea produselor și serviciilor ca ansamblu al caracteristicilor care conferă aptitudinea unui produs/ proces/ serviciu, de a satisface necesități exprimate și implicite. La nivel național eforturile au fost focalizate pe transpunerea în legislația internă a reglementărilor europene și asigurarea condițiilor de implementare a acestora, la nivelul cerințelor și exigențelor comunitare. De asemenea, cadrul legislativ a fost îmbunătățit prin adoptarea legii privind evaluarea conformității produselor, iar infrastructura instituțională a fost constituită pe principalele domenii:

standardizare națională, metrologie, acreditare laboratoare și organisme de certificare și inspecție. Un element pozitiv este constituit de adoptarea a peste 80% din standardele europene, dar există un număr relativ mare de standarde europene adoptate prin metoda „fila de confirmare”, abordare simplă și ieftină, dar care, în anumite domenii, determină o implementare deficitară. Implementarea standardelor europene și instituirea unui sistem de evaluare a conformității produselor, eficient, competent, transparent, deci credibil, contribuie semnificativ la facilitarea accesului produselor românești pe piața unică și oferă oportunități mediului de afaceri din România pentru a-și îmbunătăți poziția la nivel internațional, pe baza performanței tehnice.

4. CONCLUZII ... CONCURENȚĂ PUTERNICĂ, COMPETITIVITATE CRESCUTĂ

La nivel de firmă, competitivitatea se referă în principal la capacitatea companiilor de a învăța, de a se adapta rapid la condițiile pieței și de a inova. Pe plan național, competitivitatea poate fi privită ca un mijloc de îmbunătățire a nivelului de trai în condițiile utilizării optime a unor resurse limitate. La începutul anilor '90, referindu-se la competitivitate, Paul Krugman susținea într-un articol faimos din Foreign Affairs, că firmele sunt entități ce concurează între ele și nu statele naționale. Într-o anumită măsură, afirmația sa nu poate fi contestată. Însă, globalizarea și imperfecțiunile pieței fac ca politica publică să joace un rol important în funcționarea economiei, iar firmele să ia serios în considerare coordonatele spațiului în care operează. Astfel, competitivitatea, în oricare din formele ei, este puternic influențată de politicile publice, cum ar fi: impozitarea, politica de concurență, orientarea finanțele publice etc.

După cum a fost precizat la primul punct al acestei lucrări, politica în domeniul concurenței exercită o influență asupra competitivității prin următoarele două instrumente:

- Sanționarea practicilor anticoncurențiale, astfel încât să fie facilitată recompensarea companiilor eficiente și sancționarea celor ineficiente.
- Direcționarea ajutoarelor de stat în principal către obiective orizontale: dezvoltare regională, cercetare-dezvoltare, dezvoltarea sectorului IMM, formare profesională etc.

Reglementările și normele legale care restricționează concurența au efecte negative asupra competitivității întrucât determină, în primul rând, o încetinire a procesului de modernizare tehnologică. Pe de altă parte, normele naționale în materie de concurență, armonizate cu cele comunitare, pot avea efectul benefic al creării unor condiții echitabile în piață pentru toți actorii economici.

Existența unui mediu concurențial solid, care să încurajeze companiile eficiente în detrimentul celor ineficiente, poate reprezenta un stimulent al competitivității prin intermediul următoarelor trei pârgii:

- Asigurarea unei alocări eficiente a resurselor;
- Impulsionarea companiilor să-și organizeze activitatea de o manieră eficientă;
- Impulsionarea activității de inovare.

Cu cât piețele sunt mai deschise concurenței cu atât efectele benefice asupra competitivității sunt mai vizibile. Un exemplu concret în acest sens este reprezentat de progresele obținute în liberalizarea pieței serviciilor. Conform unor studii realizate la nivelul Uniunii Europene, liberalizarea industriilor de rețea – telecomunicații, servicii poștale, energie electrică,

transport aerian și feroviar etc. – a generat rezultate pozitive pentru consumatori. Deschiderea pieței europene a telecomunicațiilor a determinat în intervalul 1996-2000 o scădere cu aproximativ 23% a tarifelor practicate de operatori din UE.

Așa cum rezultă din punctul doi al prezentei lucrări, legislația națională în materie de concurență este armonizată cu acquis-ul comunitar, iar aplicarea regulilor în domeniu se realizează la standarde europene. Aceste dezvoltări au creat o parte din premisele consolidării competitivității economiei naționale pentru a fi pregătită să răspundă în mod adecvat provocărilor, dar și oportunităților create prin apropiata aderare a României la Uniunea Europeană.

BIBLIOGRAFIE:

1. Hirst, Paul; Thompson, Grahame; Globalizarea sub semnul întrebării: economia internațională și posibilități de guvernare; Editura TREI 2002
2. Krugman, Paul; Competitiveness: A Dangerous Obsession; Foreign Affairs Issue: March/April 1994 (Volume 73, Number 2)
3. Porter, Michael E.; Avantajul concurențial; Editura Teora 2001
4. Planul Național de Dezvoltare 2007-2013
5. Publicații și rapoarte ale UNCTAD – www.unctad.org
6. Publicații și rapoarte ale OECD – www.oecd.org
7. Decizii ale Consiliului Concurenței – www.competition.ro
8. Agenda Lisabona – www.europa.eu

Cuvinte cheie: economy, competition, competitiveness, anticompetitive agreements, abuse of dominant position, economic concentrations